

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הטמנה בדבר המוסיף הבל ושאינו מוסיף הבל

(מ"ז ב') **משנה:** במה טומנין (מערב שבת) ובמה אין טומנין? לא בגפת (פסולת בית הבד, וחמה מאוד), ולא בזבל (בהמות), לא במלח, ולא בסיד, ולא בחול. בין לחין בין יבשין.

איבעיא להו: גפת של זיתים תנן, אבל דשומשמין, שפיר דמי. או דילמא דשומשמין תנן, וכל שכן דזיתים?
תא שמע, דאמר ר' זירא משום חד דבי ר' ינאי: קופה (מלאה מוכין, כשאינם מוסיפים הבל) שטמן בה (קדירה), אסור להניחה (אפילו בערב שבת) על גפת של זיתים (המוסיפה הבל). שמע מינה (דווקא) של זיתים תנן.

(ודחי) לעולם אימא לך לענין הטמנה (בתוך הגפת) דשומשמין נמי אסור. לענין אסוקי הבלא (כגון זה שהטמין בדבר אחר, והניח קופה על הגפת, דליכא אלא שהגפת מעלה הבל למעלה ומרתיח קדירה שבקופה), דזיתים מסקי הבלא, דשומשמין לא מסקי הבלא.

שיטות הראשונים

האם גם גפת של שומשומין בכלל האיסור או רק זיתים: כתב הרשב"א בשם רבינו יונה, דכיון דלא איפשיטא בעיין, מוקמינן מתניתין על סתם משמעותיה, דקתני ולא בגפת סתמא, דמשמע אפילו דשומשומין. וכן כתבו רבינו חננאל והר"ן. וכן פסק השו"ע.

הטמנה בכירות גרופות שמוסיפות הבל: הקשו **תוספות** היאך אנו מטמינין על כירות שלנו, ואע"פ שגורפין אותן הן מוסיפות הבל כמו גפת של זיתים! ואומר ר"י שיש ליתן טעם לקיים המנהג, דגבי גפת איכא למיחש שמא יטמין כולה בתוכן; אבל בכירות שלנו, לא שייך למיחש הכי. **ורבינו ברוך פירש** שיש לחלק בין תוספת הבל דגפת, לתוספת הבל דכירה שלנו; לפי שהכירה אין חומה אלא מחמת האש ולעולם מתקרר והולך, אבל הגפת מוסיף הבל מעצמו³.

קדירה טמונה, על גבי גפת, כשאור מפיסק ביניהם: שיטת הרמב"ן, דכי אמרינן דאסור להניח על גבי גפת של זיתים, דוקא היכא דלא מפסיק אורא בין קדירה לגפת. אבל היכא דמפסיק אורא, שיהוי מקרי ולא הטמנה. ואע"פ שהקדירה למעלה טמונה בקופה, שרי. ודעת רבינו יונה ורשב"א דאפילו מפסיק אורא, אסור. וכן פסק השו"ע.

1. וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה. וכן נראה מדבריו (הל' שבת דא) שכתב סתם שאין טומנין בגפת, ולא חילק בין דזיתים לדשומשמין. ואפשר שטעמם מדלא דחי בדרך דילמא אלא בלעולם אימא לך משמע דקושטא דמילתא הכי איתיה. אי נמי שמפני שהוא קרוב לבוא לידי איסור תורה, החמירו בספיקו, וכמו שכתב הר"ן בפרק כירה (יז ב ברי"ף, ד"ה לא שנו). ב"י.
2. או"ח רנ"ג, מקורות - רשב"א (מ"ז ב', ד"ה לעולם). ר"ן (כב א ברי"ף, ד"ה אסוקי).
3. והמשנ"ב (רנ"ז, ס"ק מג) כתב שיש מתירים, ויש שחוששין בזה להחמיר, וא"כ מניח כלי או דף רחב על הקדרה מלמעלה ואח"כ מכסה אותה בבגדים כמ"ש בשו"ע, ומכל מקום אין למחות ביד הנוהגין להקל.
4. שאם לא מפסיק אור, אע"פ ששולי הקופה מפסיקין, אכתי הטמנה מיקריא, דהוה ליה כאילו הטמין בדבר שאינו מוסיף ואח"כ נתן על הכל דבר המוסיף, דאסור. והכי נמי שולי הקדירה מוטמנין הן בכה"ג, והויא לה הטמנה בדבר המוסיף. ר"ן.
5. דמה שבקופה דבר שאינו מוסיף הוא. ונמצא שהשהה אותה על גבי דבר המוסיף, דהיינו גפת, וטמנה למעלה בדבר שאינו מוסיף, דשרי מבעוד יום. ונמצא שהיהוי שלמטה עניין לעצמו, והטמנה של מעלה עניין לעצמו, וכל חד מינייהו שרי. ר"ן.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הטמנה בכיסוי שאינו נוגע בקדירה: כתבו **תוספות ורא"ש** דאיסור הטמנה בדבר המוסיף הבל, משום גזירה שמא יטמין ברמץ, והיינו דווקא כעין הטמנה ברמץ שהרמץ מגיע לקדירה סביב; אבל כשיש אור הרבה בין הדפנות (של הכיסוי) לקדירה, לא דמיא להטמנה. וכן פסק השו"ע⁶.

הטמנת תבשיל שהתבשל כל צרכו: דעת **רשב"ם ורי"ד**, שכמו באיסור שהייה (המבואר לעיל י"ח ב'), לא אסרו בהטמנה אלא תבשיל שהוא בשיל ולא בשיל. אבל תבשיל חי, וכן תבשיל מבושל (אפילו מבושל רק כמאכל בן דרוסאי), לא אסרו⁷. ודעת **רבינו תם, רבינו יונה, רא"ש, סמ"ג, ור"ן**, שלעניין הטמנה, אפילו תבשיל שהתבשל כמאכל בן דרוסאי נאסר בהטמנה, שמא יחתה⁸. **והשו"ע**⁴⁰ פסק **כרבינו תם** וסיעתו. וכן פסק **הרמ"א**, ובשם ויש מקילין כתב **כהרשב"ם**.

הטמנה לצורך מחר: כתב **הרי"ד**, ודווקא במה שהוא עתיד לאכול בלילה, איכא למיגזר ברמץ שמא יחתה; אבל ההטמנה שאנו עושין לצורך מחר, מותרת היא⁴². וכן דעת **המרדכי ורבינו שמחה**. ומסתימת **שאר הפוסקים** לא משמע כן. **והשו"ע**⁴³ סתם לאסור. **והרמ"א** הביא המקילים בשם יש אומרים.

הטמנת תבשיל לשומרו מן העכברים: כתב **הר"ן** שמותר לשים כלי על התבשיל כדי לשמרו מן העכברים, או כדי שלא יתטנף בעפרורית, ואינו בכלל הטמנה⁴⁴. וכן פסק **השו"ע**⁴⁵.

הטמנה במקצת: דעת **הרשב"א והר"ן** בשם **הגאונים, ורא"ש**, ששיהוי הוא כשאין שולי הקדירה נוגעים בגחלים⁴⁶. אבל כשהקדירה עומדת על גבי הגחלים, נקרא הטמנה בדבר המוסיף הבל, ואסור; שהטמנה במקצת הטמנה היא⁴⁷. ודעת **רבינו תם** שאם הקדירה מגולה מלמעלה, לא הוי הטמנה⁴⁸. וכן כתב **אור זרוע**, שמותר להשהות

6. דכי שרי שיהוי על גבי כירה קטומה אע"פ שהיא מוספת הבל, דוקא כשאין מוטמנת מלמעלה. אבל כל שהיא מוטמנת, גלי דעתיה שהוא מקפיד בחימומה, ולצורך מחר הוא דקא בעי לה. ומשום הכי אסור להשהותה ע"ג כירה קטומה וע"ג דבר המוסיף, גזירה שמא יחתה. ר"ן.

7. או"ח רנז, ח. מקורות - ר"ן (כב א ברי"ף, ד"ה אסוקי).

8. או"ח רנז, ח.

9. וכתב רי"ד (בתוספותיו ובפסקיו): דהשתא לשהות על גבי גחלים, דאיכא למיחש לחתויי, שרי, להטמין בגפת וזבל דליכא למיחש לחתויי ולא נאסרו אלא משום גזירת רמץ, לא כל שכן?!

10. כי השהיית תבשיל שלא גמר להתבשל, היא לצורך המשך הבישול, ובזה אין חוששים שיחתה, כיון שסוף סוף התבשיל כבר התבשל כמאכל בן דרוסאי (לחנניה). משא"כ הטמנה, היא לצורך חימום, וזה שייך גם בחיתוי מועט, וחיישינן טפי. ע"פ ב"י (רנז, ז). ושם מבאר ש"ת אף אם התבשל כל צרכו אסור להטמינו (ומה שנקט בלשונו תבשיל שהתבשל כמב"ד, רק תפס לשון רשב"ם שדיבר על מב"ד).

11. רנז, ז. ונחלקו האחרונים בדעת היש מקילין שהובאה ברמ"א, אם היינו אפילו בנתבשל כמאכל בן דרוסאי, כמפורש בראשונים, או דבדווקא נקט הרמ"א כל צרכו, דבפחות מזה אין להקל. ראה ביה"ל (ד"ה כל צרכו). מקורות - רי"ד (ל"ט ב', בתוספותיו, ובפסקיו. ובפסקיו בריש במה טומנין; הו"ד בשיבולי הלקט). שיבולי הלקט (עניין שבת, סי' נז). ר"ן (פרק כירה, יט א ברי"ף, ד"ה ת"ר מביא).

12. דבכל דבר שטומן לצורך מחר ליכא למיגזר שמא יחתה, כדאמרין בפרק קמא (י"ח ב'). רי"ד.

13. רנז, א. וכתב הרמ"א, שבדיעבד יש לסמוך על המקילים, ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן. מקורות - רי"ד (ריש במה טומנין). רבינו שמחה (הו"ד בשיבולי הלקט). שיבולי הלקט (עניין שבת, סי' נז). מרדכי (פרק כירה, סי' ש).

14. שאין זה כמטמין להחם, אלא כשומר, וכנותן כסוי על גבי קדירה. וכל שכן אם הכלי שהוא מניח עליו רחב שלא יגיע בו, שאין זו הטמנה. כך כתב הרשב"א.

15. או"ח רנז, ב. מקורות - ר"ן (פרק כירה, יט א ברי"ף, ד"ה ת"ר מביא).

16. כגון שהקדירה יושבת על כסא של ברזל וכיו"ב, או שהיא תלויה באבנים.

17. ב"י רנג, א. על מה שכתב הב"י שכיון ששולי הקדירה נוגעים בגחלים הוי הטמנה, הקשה הב"ח (רנג, סק"י): ותימה, שהרי בגמרא משמע דלא הוי הטמנה אלא כשהקדירה מכוסה! ולכן נראה דהכא נמי ר"ל שהטמינו הקדירה מסביב במוכין ובבלאות בגדים,

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הקדירה על גבי גחלים ממש. והשו"ע¹⁸ פסק כהגאונים. והרמ"א בשם ויש אומרים כתב כרבינו תם, ושכן המנהג.

הסרת קדירה המונחת על גבי גחלים: לסוברים שהטמנה במקצת לאו הוי הטמנה, כתבו המרדכי והגהות מיימוניות שמותר לומר לנכרי להסיר הקדירה מעל גבי הגחלים²⁰. וכתב המרדכי שגם הישראל עצמו אפשר שמותר. וכן פסק הרמ"א²¹.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רנג)

א. ... וכל זה בענין שהיה, שהקדירה יושבת על כסא של ברזל או על גבי אבנים ואינה נוגעת בגחלים; אבל הטמנה על גבי גחלים, לדברי הכל אסור.

הגה: ויש אומרים דאפילו אם הקדירה עומדת על גבי האש ממש, כל זמן שהיא מגלה למעלה לא מקרי הטמנה, ושרי; וכן המנהג, רק שנוזרים לנתקן קצת קדם השבת מן האש כדי שיוכל ישראל להסירו משם; ואם לא נתקו מן האש ונמצאו על גבי האש בשבת, יש להסירו משם על ידי גוי; ואם ליכא גוי, מתיר לישראל להסירו משם. ויזהר שיקחנו משם בנחת ולא ינענע הגחלים, ואז אף אם ינענעו קצת, דבר שאין מתכוון שרי (מרדכי ר"פ כירה והגמ"י פ"ו).

(או"ח, הלכות שבת, סימן רנז)

ב. אפילו תבטיל שנתבטל כל צרכו, אסור להטמין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל. ומכל מקום לשום כלי על התבטיל כדי לשמרו מן העכברים, או כדי שלא יתטנף בעפרורית, שרי שאין זה כמטמין להחם אלא כשומר ונותן כסוי על הקדירה (ועין לעיל סי' רנ"ג).

ז. כל היכא דאסרינן הטמנה, אפילו בקדירה מבטלת כל צרכו אסרינן, ואפילו מצטמק ורע לו. **הגה:** וכן עקר. ויש מקלין ואומרים דכל שהוא חי לגמרי או נתבטל כל צרכו, מתיר בהטמנה כמו בשחי, וכמו שנתבאר לעיל סימן רנ"ג. ובמקום שנהגו להקל על פי סברא זו, אין למחות בידם. אבל אין לנהג כן בשאר מקומות.

ח. אף על פי שמתיר להשהות קדירה על גבי כירה שיש בה גחלים על פי הדרכים שנתבארו בסי' רנ"ג, אם הוא מכסה

והושיבו אותו מלמעלה, והיא תלויה באבנים, והגחלים למטה. וזהו הטמנה על גבי גחלים. ושיהיו הוא שהקדירה מגולה ותלויה באבנים, והגחלים למטה. עכ"ל (ולפי זה, אין הגאונים חולקים על ר"ת, ומודים שכשהקדירה מגולה נקרא שיהיו). אמנם הרשב"א בחידושו (מ"ז ב') כתב ש"כל זמן שפני הקדירה דבוקין על פני דבר המוסיף הבל, זו היא הטמנה. וכמו שכתבנו בריש פרק כירה (ל"ו ב') משמן של רבינו האי ורבינו חננאל ז"ל, שהטמנה במקצת הטמנה היא ואין הדבר תלוי בהטמנת כל הקדירה". עכ"ל.

18. כ"כ בבאור הגר"א (או"ח רנג, בסוף הסעיף, בבאור דברי הרמ"א). ולשון ר"ת בספר הישר (חלק החידושים, סי' רלה): "דהטמנה משמע שמכוסה בה רובו או כולו".

19. או"ח רנג,א.

20. המרדכי נימק, שהרי אינו מנענע ולא מטלטלן ואפילו טלטול מן הצד לא הוי וגם הישראל עצמו אפשר שמותר להסירה הואיל ואינו מנענע הגחלים ואינו מתכוין עליהם ואינו מזיזם ממקומם וכל שכן דיכול לומר לנכרי מערב שבת שיסירנה בשבת. והגהות מיימוניות כתב ומה שאנו אומרים לנכרי להוציא החמין מן הגחלים בשבת אין אומרים לו לא לכבות ולא להבעיר ואיהו איסורא קעביד.

21. או"ח רנג,א. וכתב המשנ"ב (ס"ק נא) ודוקא כשעומדת הקדירה ע"ג גחלים. אבל הגחלים מונחים סביב הקדירה אסור לישראל, משום שע"י נטילתו בודאי יחתה בגחלים ואסור, דעל ידי זה מבעיר התחתונות ומכבה העליונות. ואף שאין מתכוין לזה, פסיק רישא הוא. ואפילו ע"י גוי יש מחמירין בזה, עיין במג"א ואליה רבה. ומכל מקום נראה דלצורך שבת יש לסמוך על דברי המקילין ע"י גוי (וראה שעה"צ, רנג, ס"ק קד, דאע"ג שהט"ז והגר"א מחמירים בפסיק רישיה דניחא ליה ע"י גוי, בודאי אין למחות במקילים, דהמג"א ועוד אחרונים התירו בזה לכתחילה). מקורות - מרדכי (ריש פרק כירה). הגהות מיימוניות (הל' שבת ו, אות כ).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בבגדים אף על פי שהבגדים אינם מוסיפים הבל מחמת עצמן מכל מקום מחמת אש שתחתיהם מוסיף הבל (ואסור).

ומיהו כל שהוא בענין שאין הבגדים נוגעים בקדירה, אף על פי שיש אש תחתיה, כיון שאינו עושה דרך הטמנה, שרי. הלכך היכא שמעמיד קדירה על כירה או כפח שיש בהם גחלים, ואין שולי הקדירה נוגעים בגחלים, שהיו מקרי ומתר על פי הדרכים שנתבארו בסיומן רנ"ג.

ואם נתן על הקדירה כלי רחב שאינו נוגע בצדי הקדירה, ונתן בגדים על אותו כלי רחב, מתר דכיון שאין הבגדים נתונים אלא על אותו כלי רחב שאינו נוגע בצדי קדירה, אין כאן הטמנה. וכן מתר להניח הקדירה בתנורים שלנו, על ידי שיתן בתוכה חתיכה חייה, והוא שלא תהא הקדירה נוגעת בגחלים, ואף על פי שמכסה פי התנור בבגדים, כיון שאין הבגדים נוגעים בקדירה לאו הטמנה הוא, ושרי. **הנה:** והטמנה שעושין במדינות אלו, שמטמינים בתנור וטחין פי התנור בטיט, שרי לכלי עלמא (אור זרוע ותרומת הדשן סימן ס"ט ואגור), וכמו שנתבאר לעיל סי' רנ"ד, ויתבאר לקמן סוף סי' רנ"ט. ומצוה להטמין לשבת, כדי שיאכל חמין בשבת, כי זה מכבוד וענג שבת. וכל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת, חיישין שמא אפיקורס הוא (בעל המאור פרק כירה וכל בו).

הנחת מאכל על גבי דבר המוסיף הבל

(מ"ח א') רבה ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא. חזיוה להווא עבדא דאנח כוזא דמיא (כד מים צוננים) אפומא דקומקומא (מיחם של מים חמים לחממו). נזהיה רבה (גער בו).

אמר ליה ר' זירא: מאי שנא ממיחם על גבי מיחם (דתניא בסוף פרקין דשרי)?!

אמר ליה: התם אוקומי קא מוקים (שהמיחם העליון גם בו יש מים חמים, והתחתון רק מעמיד חומו שלא יפוג). הכא אולודי קא מוליד (חום במים הצוננים)²².

שיטות הראשונים

מיחם על גבי מיחם: כתבו **תוספות ור"ן** שדין הנחה על גבי מיחם, שווה לדין הנחה כנגד המדורה. ואם אין העליון יכול להתחמם עד שתהא יד סולדת בו, ודאי שרי. וכן פסק השו"ע²³.

22. הקשו הראשונים, האי עובדא היכי הוה? אי להפשיר בלחוד, מאי טעמא דרבה דנזף ביה, והא תנן בפרק כירה (מ"א א') אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירו! ותניא נמי התם (מ' ב') מביא קיתן ומניחו כנגד המדורה בשביל שתפוג צינתו! ואי להחם, מאי טעמיה דר' זירא, דהא קתני התם דאסור!

וכתב הר"ן בשם הר"ר יונה (וכן נקט הגר"א, ראה להלן בהערה בשמו), דהנחת כוזא אפומא דקומקומא כדי להטמין שניהם בדבר שאינו מוסיף הוה. וכגון שכיסה הקומקום מבעוד יום. ומותר לגלותו ולכסותו בשבת, כדלקמן. והיה רוצה להטמין הכוזא בשבת אפומא דקומקומא, דקי"ל מותר להטמין את הצונן. והוה ס"ד דר' זירא, דאפילו ע"ג מיחם שרי. ורבה אסר. דלא התירו אלא במטמין בדבר שאינו מוסיף! אבל על גבי מיחם, אסור, מפני שתוספת חום המיחם ניכר בכיסוי. ואע"פ שהוא מצד עצמו אינו מוסיף, הוה ליה כמטמין בדבר המוסיף. ולא התירו במיחם ע"ג מיחם אלא דוקא שאין חום התחתון ניכר בעליון, שאינו אלא משמר חומו.

23. או"ח שיחו. מקורות - תוספות (מ"ח א', ד"ה מאי שנא ממיחם). ר"ן (כב א בדפי רי"ף, ד"ה ומקשו).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שיח)

יז. אסור לתן צונן (על המחם) אפילו להפשיר, כל שהמחם חם כל כך שאילו היה מניחו שם הרבה היה בא לידי בשול, דהינו שיהיה היד סולדת בו, שדין מניח על גבי מחם כדין מניח כנגד המדורה; ואם אינו חם כל כך, מתר.

(או"ח, הלכות שבת, סימן רנח)

א. מתר להניח מבעוד יום כלי שיש בו דבר קר על גבי קדרה חמה, שאין זה פטומן בדבר המוסיף הבל.

כיסוי חבית בבגד

(מ"ח א') הדר חזייה דפרס דסתודר אפומיה דכובא, ואנח נטלא עילויה (פרס סודר על פי קנקן, והניח נטלה על גבי הסודר). נזהיה רבה.

אמר ליה ר' זירא: אמאי? אמר ליה: השתא חזית. לסוף חזייה דקא מעצר ליה (סוחט את הסודר). אמר ליה: מאי שנא מפרונקא (בגד העשוי לפרוס על הגיגית, שפורסים אותו בשבת)?

אמר ליה: התם לא קפיד עילויה (אם שרוי במים, שהרי לכך עשוי, ולא יבוא לידי סחיטה). הכא קפיד עילויה.

שיטות הראשונים

אנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא: למסקנת הגמרא אסור רבה להניח כלי שיש בו דבר קר על גבי קדירה חמה. וביאר הר"ן בשם רבינו יונה דבהטמנה מיירי²⁴. וכן פסק השו"ע²⁵.

התם לא קפיד עילויה. הכא קפיד עילויה: רש"י פירש שאינו מקפיד עליו, שהרי לכך עשוי, ולא יבוא לידי סחיטה. וכן דעת הרמב"ם. ורבינו ירוחם חילק בין בגד שלובשים אותו לבין בגד שאין לובשים אותו²⁶. והשו"ע²⁷ פסק כרש"י ורמב"ם.

24. וסבור היה ר' זירא דמותר, כיון שאין מוסיף הבל, ומותר להטמין את הצונן. ואסור ליה רבה, דאע"פ שמטמין בדבר שאין מוסיף הבל, מכל מקום מחמת חום הקומקום דלמטה מוסיף חום בכיסוי דלמעלה, והוי כדי להחם, ולא כדי שלא יצטנן ביותר, ולכן אסור.

25. ולכן פסק השו"ע (או"ח רנזו), שמותר להטמין בשבת דבר צונן בדבר שאינו מוסיף הבל (שלא יצטנן ביותר או כדי שתפוג צינתו), אבל בדבר המוסיף הבל אפילו להטמין צונן גמור, ואפילו מבעוד יום, נמי אסור. וביאר הגר"א (ס"ק כ) שמקורו מהא דנזהיה רבה לעבדא דריש גלותא, ואסור ליה משום דמוליד חום, והוי כדבר המוסיף הבל. הרי דבמוסיף הבל אסור אפילו צונן. עיי"ש (ומכל מקום כתב בביאור הלכה, ד"ה אפילו, דלא הוי כמוסיף הבל ממש, דאם כן היה אסור אף מבעוד יום, כדלהלן). ועוד פסק השו"ע (או"ח רנחא), שמותר להניח מבעוד יום כלי שיש בו דבר קר על גבי קדירה חמה, שאין זה פטומן בדבר המוסיף הבל. וביאר המשנ"ב רנח, ס"ק ב) שלהניחו בשבת על קדרה תחת כיסוי הבגדים שיתחמם אסור, אפילו אין החום כל כך שיכול לבוא ליד סולדת. והוכיח כן מדברי הגר"א. עיי"ש (בביה"ל, ד"ה שאין זה) ובשער הציון (אות ד).

26. זה לשונו: כסוי שמשימים על חבית של מים, אם הוא מבגד שלובשים, כגון חלוק או כיוצא בו, אסור לכסות בו, שמא יגע הבגד במים ויצטרך ללבושו, ויבוא לסוחטו מן המים. אבל כסוי מבגד אחר שאין לובשים אותו, מותר, שאפילו יגע במים לא יבא לסוחטו, מפני שאין מקפיד על טבולו במים.

27. או"ח שכטו. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כבטו). רבינו ירוחם (נתיב יב סוף חלק יז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שכ)

טו. אסור לפרס סודר על פי החבית ולתן על גביו הפלי שדולים בו, שפא יבא לידי סחיטה; אבל בגד העשוי לפרס עליו, מתר שאינו חושש עליו לסחטו.

החזרת מוכין לתוך כר בשבת

(מ"ח א')²⁸ רב חסדא שרא לאהדורי אודרא (מוכין שנפלו מהכר) לבי סדיא (לכר) בשבתא.

איתיביה רב חנן בר חסדא לרב חסדא: מתירין בית הצואר (שדרך הכובסים לקושרן) בשבת. אבל לא פותחין (לכתחילה, בבגד שאין בו בית צואר, שכעת עושהו כלי). ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת (הרי שאסור לתת מוכין לתוך כר)!

(ומתיר) לא קשיא, הא בחדת²⁹, הא בעתיק.

תניא נמי הכי: אין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת (שהרי עכשיו עושהו כלי). נשרו, מחזירין אותן בשבת (שאין זה עשיית כלי, מאחר שהדייט יכול להחזירם ואין צריך אומן³⁰), ואין צריך לומר ביום טוב.

אמר רב יהודה אמר רב: הפותח בית הצואר בשבת (בבגד חדש), חייב חטאת.

(מ"ח ב') (ומקשה) מה בין זו למגופת חבית (שמותר להתזי בסייף את ראשה)?! (ומתיר) זה חיבור וזה אינו חיבור (מגופה אינה מן החבית עצמה. ואע"פ שדבוקה בה, אינה חשובה חיבור, שהרי לינטל עומדת. אבל הבגד, כשנארג, כולו חיבור).

שיטות הראשונים

כר שלא היו בו מעולם מוכין, אסור לתת בו מוכין: דעת רש"י, אור זרוע, ר"ן ועוד, שהאיסור מן התורה, שעכשיו עושה אותו כלי בהכנסת המוכין לתוכו, ונחשב הדבר כעשיית כלי. ודעת הרמב"ם שהאיסור הוא גזירה דרבנן, שמא יתפור³¹.

הפותח בית הצואר בשבת, חייב חטאת: לרש"י משום מכה בפטיש, שבמעשה זה הפכו לכלי הראוי לשימוש, והוא גמר מלאכה³². ולרמב"ם משום קורע³³. והשו"ע³⁴ פסק גם כרש"י וגם כרמב"ם, וצ"ב.

28. סוגיית הטמנה חד פעמית אם מפקיעה מדין מוקצה (מוכין שטמן בהן מהו לטלטלם בשבת), מובאת להלן, מ"ט א', במשנה של טומנים בגיזי צמר ואין מטלטלים אותם.

29. שלא היו מעולם לתוכו, אסור, דהשתא עביד ליה מנא. רש"י.

30. מאירי.

31. ובב"י (או"ח שמח) הביא רק פירושו של רש"י, וצ"ב. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כב, כג).

32. וכתב ב"י: ואם תאמר ותיפוק ליה דחייב משום קורע. ונראה לי דלא מיחייב משום קורע אלא בקורע על מנת לתפור (מתניתין ע"ג א') והכא כיון שאינו על מנת לתפור ליכא לחיובי משום קורע. וראה ביה"ל (סי' שמ, ד"ה ולא נתכוין).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שמ)

ח. מוכין שְׁנָפְלוּ מִן הַפֶּסֶת, מֵתָר לְהַחֲזִירָם אֲבָל אֲסוּר לְתַנֵּם בַּתְּחִלָּה בַּכֶּסֶת.

(או"ח, הל' שבת, סימן שיז)

ג. מִתִּירִין בֵּית הַצֹּאֵר מִקְשֶׁר שֶׁקֶשְׁרוּ כּוֹבֵס, שְׁאִינוּ קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא; אֲבָל אֵין פּוֹתֵחִין אוֹתוֹ מִחֲדָשׁ, דִּמְתַּקֵּן מִנָּא הוּא.
הגה: אֲפִלוּ כָּבֵד נִפְתַּח, רַק שְׁחִזַּר הָאֶמֶן וּקְשְׁרוּ אוֹ תִּפְרוּ בִּיחַד כְּדֶרֶךְ שְׁהֶאֱמִנִים עוֹשִׂין, (ר' יְרוּחָם ח"ד); וְלִכֵּן אֲסוּר לְנַתֵּק אוֹ לְחַתֵּךְ זֶה שֶׁל מִנְעָלִים הַתְּפוּרִים יַחַד כְּדֶרֶךְ שְׁהֶאֱמִנִים עוֹשִׂין, אִף עַל גַּב דְּהַתְּפִירָה אֵינָה שֶׁל קִימָא. דָּאֵין חֲלוּק בַּתְּפִירָה בֵּין שֶׁל קִימָא לְאֵינוּ שֶׁל קִימָא (הגמ"ר פ' בְּמָה טוֹמְנִין); וְיֵשׁ מִתִּירִין בַּתְּפִירָה שְׁאֵינָה שֶׁל קִימָא, וְאֵין לְהַתִּיר בְּפָנֵי עִם הָאֶרֶץ (בֵּית יוֹסֵף).

33. זה לשון רמב"ם (שבת י'): "והפותח בית הצוואר בשבת - חייב." כל ההלכה מדברת על חיוב קורע, ומשמע שגם הפותח בית הצוואר חייב משום מלאכת קורע, ומשום שמתקן בקריעתו. ומשמע בבירור דעתו, דהא דבעינן בגמרא קורע ע"מ לתפור משום דאל"ה הו"ל מקלקל. אבל אם מכוין לצורך איזה דבר תיקון, אפילו במכוין שלא ע"מ לתפור - חייב. ובהכי ניחא דהכניס הרמב"ם דין הפותח בית הצוואר בשבת ג"כ בכלל דיני הקורע לחיוב, ואף דהוא בודאי שלא ע"מ לתפור, משום דמתקן בקריעתו את הבגד (בה"ל סי' שמ, ד"ה ולא נתכוין).

34. או"ח שיזג, וזה הוא כפירוש רש"י, וכפי שמבארו הב"י: ואם תאמר ותיפוק ליה דחייב משום קורע. ונראה לי דלא מיחייב משום קורע אלא בקורע על מנת לתפור (מתניתין ע"ג א') והכא כיון שאינו על מנת לתפור ליכא לחיובי משום קורע. עכ"ל. וכן כתב בכס"מ (הל' שבת יז) בביאור דברי רש"י בשם הריטב"א (פ"ק דמכות). אמנם הרמב"ם סובר דחיובא איכא גם בקורע על מנת לתקן גרידא. אמנם קשה, שכן באו"ח שמיד פסק השו"ע: וכן המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים ולא נתכוין לקלקל בלבד, הרי זה תולדת קורע וחייב. והוא לכאורה סתירה למש"כ לעיל, שכן פסק זה מיוסד על דברי הרמב"ם, הסובר דלא בעינן קורע על מנת לתפור אלא סגי בעל מנת לתקן. וראה נשמת אדם (הל' שבת, כלל כטא), שהקשה כנ"ל. והוסיף להקשות למה כתב בס' ש"מ סתם כלשון הרמב"ם דהמדבק ניירות כו' ומפרק חייב משום קורע, כאלו הוא מוסכם מכל הפוסקים ולא כתב בזה שום מחלוקת, ובאמת זה אינו אלא לדעת הרמב"ם, אבל לרוב הפוסקים אין בו אלא איסור ולא חיוב, וצ"ע, ובבה"ל (שמ"ד, ד"ה ולא נתכוין לקלקל). וראה מש"כ על זה באגרות משה (או"ח ח"א קכב, ז).